

KRUISTOCHT

Van Tim Keller verschenen

In alle redelijkheid
Christelijk geloof voor welwillende sceptici

De vrijgevige God
Recht naar het hart van het christelijk geloof

Namaakgoden
*De lege beloften van geld, seks en macht
en de enige werkelijke hoop*

Ruim baan voor gerechtigheid
Rechtvaardig worden door Gods genade

Kruistocht
Het leven van koning Jezus

Het huwelijk
Gods wijsheid over gevende liefde

Bevrijd van je zelf
De weg naar echte christelijke blijdschap

Goed werk
Ons dagelijks werk en Gods plan voor de wereld

Centrum-Kerk
Het evangelie midden in je stad

Galaten
Om te lezen, te leren, te leiden

Aan Gods hand door pijn en lijden

Ontmoetingen met Jezus
Onverwachte antwoorden op grote levensvragen

Tim Keller

KRUIS-

TOCHT

Het leven
van koning
Jezus

Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

Eerste druk: november 2011

Tweede druk: februari 2013

Derde druk: juli 2015

© 2011 Redeemer CityNet en Timothy Keller

Oorspronkelijke uitgever Dutton, Penguin Group (USA) Inc. New York, U.S.A.

Oorspronkelijke titel *King's Cross – The Story of the World in the Life of Jesus*

© 2011 Nederlandse vertaling: Uitgeverij Van Wijnen, Postbus 172, 8800 AD Franeker

www.uitgeverijvanwijnen.nl

De Bijbelteksten zijn met toestemming van het Nederlands Bijbelgenootschap overgenomen uit de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV).

Vertaling René Barkema

Omslagontwerp Garage/BNO

ISBN 978 90 5194 424 2

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Vooraf	7
Deel 1: DE KONING	
1. De dans	19
2. De roeping	31
3. De genezing	44
4. De rust	55
5. De macht	68
6. De vertraging	79
7. De smet	91
8. De nadering	108
9. De wending	119
Deel 2: HET KRUIS	
10. Het hoogtepunt	137
11. Het gevaar	150
12. Het losgeld	166
13. Het tempelplein	182
14. Het feestmaal	193
15. Het vuur	204
16. Het zwaard	215
17. Het einde	227
18. Het begin	246
Afsluitend	261
Noten	266
Over de auteur	272

Vooraf

Tot mijn verrassing ontstaat er de afgelopen decennia in onze bredere cultuur steeds meer aandacht voor de historische Jezus. Ieder jaar komen de media in de tijd voor Pasen met talloze items over Jezus. Afgelopen Pasen bijvoorbeeld schreef Lisa Miller, redacteur religie voor *Newsweek*: ‘Pasen is (...) een viering van het slot van het Lijden, waarbij Jezus drie dagen na zijn executie lichamelijk uit zijn graf kwam. (...) De evangeliën hameren erop dat dit bovennatuurlijke gebeuren werkelijk heeft plaatsgevonden. (...) Jezus is gestorven en opgestaan, waardoor eens ook zijn volgelingen kunnen opstaan. Dit verhaal vraagt zelfs van de meest toegewijde gelovige meer dan het uiterste. Het is immers echt ongelooflijk.’¹

Géza Vermes stelt in zijn artikel ‘Myth or History: The Hard Facts of the Resurrection’ de volgende vraag aan de orde. ‘De kern van de christelijke boodschap is de opstanding van Jezus. De voornaamste verteller van deze boodschap, Paulus, stelt ronduit: “Als Christus niet is opgewekt, is uw geloof zinloos.” Hoe verhoudt die uitspraak, bekrachtigd door tweeduizend jaar theologisch denken, zich met wat de evangeliën zeggen over de allereerste paasdag? Is het een mythe of bevat het misschien een vleugje historie?’²

In *USA Today* vertelt Nanci Hellmich: ‘Twee onderzoekers hebben de hoeveelheid voedsel en de omvang van de borden geanalyseerd op de 52 beroemdste schilderijen van het Laatste Avond-

maal, met als conclusie dat de porties per persoon fors groter geworden zijn in het afgelopen millennium.³ De algemene pers heeft heel wat over Jezus te melden.

En journalisten zijn natuurlijk niet de enigen. Het is niet overdreven om te stellen dat Jezus een genre op zich is, met zorgvuldig gedocumenteerde biografieën, wetenschappelijke commentaren, historische kritiek, speculatieve fictie, antimythologie, en alles ertussenin.

In deze schijnbaar eindeloze stroom van woorden en gedachten over Jezus leg ik nu voorzichtig dit boek neer. Het is een uitvoerige overdenking van het historische christelijke uitgangspunt dat het leven, de dood en de opstanding van Jezus het centrale gebeuren in de geschiedenis van mens en kosmos vormt en tegelijk het centrale ordeningsprincipe in ons eigen leven is. Anders gezegd: het verhaal van de wereld – en hoe wij daarin passen – is het beste te begrijpen door nauwkeurig en rechtstreeks naar het verhaal van Jezus te kijken. Het is mijn streven om door middel van zijn woorden en daden te laten zien hoe schitterend zijn leven zin geeft aan het onze.

Een echt levensverhaal

Als we dat leven willen onderzoeken, willen ontdekken of Jezus echt geleefd heeft en gestorven en opgestaan is, of het paasverhaal een ‘vleugje geschiedenis’ bevat of misschien zelfs de sleutel tot de geschiedenis is, dan moeten we bij de evangeliën zijn, de historische documenten waarin Jezus’ verhaal wordt verteld. Deze evangeliën zijn elk naar hun auteur genoemd: Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes.

Veel van wat er in het recente ‘Jezusgenre’ verschijnt, wordt beheerst door de vraag of de evangeliën wel een betrouwbaar beeld van Jezus’ leven bieden. Tweehonderd jaar geleden kwamen

enkele wetenschappers met de opvatting dat we in de evangeliën mondelinge tradities vinden die door verschillende generaties met allerlei legendarische elementen zijn opgesierd en die meer dan honderd jaar na het leven van Jezus schriftelijk zijn vastgelegd.⁴ Door deze beweringen zijn heel wat mensen er door de jaren heen van overtuigd geraakt dat we onmogelijk kunnen weten wie Jezus nu eigenlijk was. De Duitse filosoof Friedrich Nietzsche en de Engelse schrijfster George Eliot verloren hun christelijk geloof grotendeels door het lezen van het sceptische boek *Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet* van David Friedrich Strauss, en nog altijd zijn er jaarlijks duizenden jongerejaars studenten die hun geloof op zijn grondvesten voelen wankelen bij het vak 'Bijbelse literatuur'.

Er is echter een tegenbeweging aan het ontstaan. Anderhalve eeuw geleden werd met grote stelligheid beweerd dat geen van de evangeliën vóór het jaar 120 na Christus voorhanden was. Maar in de loop van de afgelopen eeuw is er overweldigend veel bewijs gekomen waaruit blijkt dat de evangeliën al veel eerder geschreven zijn, nog tijdens het leven van veel ooggetuigen van Jezus' leven en sterven.⁵ Dit heeft geleid tot verscheidene 'bekeringsen', met spraakmakende gevallen zoals die van de schrijvers Anne Rice en A.N. Wilson. Wilson, een biograaf, schreef in 1992 *Jesus: A Life*, gebaseerd op de stelling dat vrijwel alles in de evangeliën verzonnen is. Maar in 2009 maakte hij bekend dat hij tot het christelijk geloof was teruggekeerd na jaren van atheïsme, waarin hij ook als schrijver het christendom onder vuur genomen had.⁶ Anne Rice had als student haar geloof verloren, maar toen zij het werk van prominente Bijbelwetenschappers ging lezen, ontdekte ze:

Het hele idee van een niet-goddelijke Jezus die toevallig in Jeruzalem kwam en toen op een of andere manier aan het

kruis belandde en die niets van doen had met de stichting van het christendom en die het afschuwelijk had gevonden als hij dat te horen zou krijgen – het gangbare beeld in liberale kringen waarin ik dertig jaar lang als atheïst verkeerde – dat idee kreeg geen onderbouwing.⁷

Het boek *Jesus and the Eyewitnesses* van Richard Bauckham levert volgens mij het meest overtuigende bewijs dat de evangeliën geen langzaam gevormde mondelinge overleveringen zijn, maar mondelinge *geschiedenissen*, opgetekend uit de verslagen van de ooggetuigen zelf, die nog in leven waren en actief in de gemeenschap waren.

Bauckham voert een grote hoeveelheid bronnen aan waaruit blijkt dat mensen zoals de verlamde man die door het dak werd neergelaten en door Jezus genezen werd; of de man die het kruis voor Jezus droeg, Simon van Cyrene; of de vrouwen die bij de graflegging van Jezus aanwezig waren, zoals Maria van Magdala; of de leerlingen die Jezus drie jaar lang gevolgd hadden, zoals Petrus en Johannes – mensen die een rol in Jezus' leven hadden gespeeld, tot tientallen jaren na zijn dood en opstanding publiekelijk en onophoudelijk tot in detail bleven vertellen over deze gebeurtenissen. Tientallen jaren lang vertelden deze ooggetuigen wat hun overkomen was. Matteüs, Marcus, Lucas en Johannes schreven deze verslagen op en zo zijn wij aan de evangeliën gekomen.

Bauckham wijst er ook op dat de evangeliën te veel nadelige inhoud bevatten om verzonnen te kunnen zijn. Het zou bijvoorbeeld hoogstverbazingwekkend zijn dat juist in de stichtingsdocumenten van de christelijke kerk te lezen staat dat een van de grootste voormannen van de kerk, Petrus, een enorme mislukking was die nota bene publiekelijk Jezus vervloekte. De enig

betrouwbare bron voor het verhaal waarin Jezus verloochend en verraden wordt, kan Petrus zelf zijn; niemand anders had de details kunnen weten die we te horen krijgen. En niemand in de vroege kerk zou het hebben gedurfd om de zwakheid van haar voornaamste en meest geëerde leider zo openhartig in het licht te stellen – tenzij die zwakheid juist een belangrijk onderdeel van het verhaal was. En tenzij het natuurlijk echt gebeurd was.

Het evangelie volgens Marcus

Wat dit boek betreft had ik het gevoel dat we het leven van Jezus het beste kunnen bestuderen, niet door een overzicht van alle vier de evangeliën te maken, maar door één samenhangende vertelling te volgen die nadrukkelijk draait om de feitelijke woorden en daden (vooral de daden) van Jezus. Zo kwam ik uit bij het evangelie volgens Marcus.

Wie was Marcus? De vroegste en belangrijkste bron voor een antwoord op die vraag is afkomstig van Papias, tot 130 na Christus bisschop van Hiërapolis in Klein-Azië. Hij zegt dat Marcus als secretaris en vertaler heeft gewerkt voor Petrus, een van de eerste twaalf leerlingen of volgelingen van Jezus, en hij zegt erbij: hij ‘schreef nauwkeurig alles op wat [Petrus] zich herinnerde’. Dit getuigenis is van bijzonder belang, want het staat vast dat Papias (die leefde van 60 tot 135 na Christus) in persoonlijk contact stond met Johannes, die ook tot de eerste en meest vertrouwde volgelingen van Jezus behoorde.⁸ In het boek van Bauckham blijkt dan ook dat Petrus in de evangeliën naar verhouding het meest genoemd wordt in Marcus. Als je dit Bijbelboek doorleest, zie je dat er niets gebeurt waarbij Petrus niet aanwezig was. Het hele evangelie volgens Marcus is dan ook vrijwel zeker een ooggetuigenverslag van Petrus.

En er is nog een reden om het leven van Jezus te baseren op het

evangelie volgens Marcus. Marcus biedt geen droge geschiedenis. Het is in de tegenwoordige tijd geschreven en maakt veel gebruik van een woord als ‘meteen’ om actie in het verhaal te krijgen. De ademloze snelheid en heftigheid van het verhaal zullen iedere lezer opvallen. Op die manier vertelt dit evangelie iets belangrijks over Jezus. Hij is niet alleen een historische figuur, maar ook een levende werkelijkheid, iemand die zich *vandaag* tot ons richt. Meteen al in de eerste zin vertelt Marcus dat God de geschiedenis binnengebroken is. Zijn stijl ademt een gevoel van crisis, dat de status-quo in duigen ligt. We kunnen de geschiedenis niet langer zien als een gesloten systeem van natuurlijke oorzaken. We kunnen niet langer één stelsel of traditie of instelling van mensen als noodzakelijk of absoluut beschouwen. Jezus is gekomen; nu is alles mogelijk. Marcus wil ons laten inzien dat de komst van Jezus om een beslissing vraagt. Jezus wordt getekend als een man van actie, iemand die snel en beslist van het ene naar het andere voorval gaat. In het evangelie volgens Marcus staat relatief weinig *onderwijs* van Jezus – we zien vooral de *daden* van Jezus. We kunnen daarom niet neutraal blijven, we moeten actief reageren.

De Koning en het kruis

Wellicht weet je dat King’s Cross een Londens spoorwegstation is, onsterfelijk gemaakt in de serie over Harry Potter. Daarmee is de betekenis van Jezus’ leven zo perfect weergegeven, dat ik het niet kon laten om het in de titel van dit boek te verwerken.

Weet je, het evangelie volgens Marcus heeft nog een eigenschap waardoor het uitermate geschikt is voor wat wij hier op het oog hebben. Het levensverhaal van Jezus wordt door Marcus in twee symmetrische bedrijven doorgegeven: zijn *identiteit* als Koning over alle dingen (Marcus, hoofdstuk 1-8) en zijn *doel* met de dood aan het kruis (Marcus, hoofdstuk 9-16).

De opbouw van dit boek volgt de titel: twee delen ('De Koning' en 'Het Kruis'), die elk uit verscheidene hoofdstukken bestaan, waarbij in elk hoofdstuk een belangrijk onderdeel centraal staat uit het verhaal dat in het evangelie volgens Marcus verteld wordt.

Een boek is altijd selectief, en de evangeliën zelf zijn dat ook; Johannes besluit zijn evangelie met de woorden 'Jezus heeft nog veel meer gedaan: als al zijn daden, een voor een, opgeschreven zouden worden, zou de wereld, denk ik, te klein zijn voor de boeken die dan geschreven moesten worden' (Joh. 21:25). Ik heb ervoor gekozen om me te concentreren op een aantal specifieke teksten in Marcus die naar mijn idee het beste de lijn in het verhaal van Jezus' leven aangeven, of die zijn identiteit en zijn doel het beste uit de verf laat komen. Dit betekent dat een aantal bekende passages in dit boek niet in detail worden behandeld.

Ik ga ervan uit dat de persoon van Jezus je aandacht waard zal blijken – onvoorspelbaar en toch betrouwbaar, mild en toch machtig, gezaghebbend en toch bescheiden, menselijk en toch goddelijk. Ik vraag je met klem om serieus na te denken over de betekenis van zijn leven in jouw leven.

Ons echte levensverhaal

Ik ben in een christelijke kerk opgegroeid, maar toch kwam ik pas in mijn studententijd tot een gezond, levenveranderend geloof in Jezus. Deze geestelijke opwekking werd bewerkt door de Bijbel, vooral de evangeliëverhalen in het Nieuwe Testament. Ik had de Bijbel daarvoor al wel bestudeerd. Op catechisatie in mijn kerk moest ik al Bijbelgedeelten uit mijn hoofd leren. Maar toen ik student was, kwam de Bijbel tot leven op een manier die ik moeilijk kan omschrijven. Het beste kan ik het zo zeggen dat ik voor de verandering me in de Bijbel verdiepte door hem te bevragen

en te analyseren. Maar na de verandering was het alsof de Bijbel, of wellicht iemand via de Bijbel, zich verdiepte in mij, door mij te bevragen en te analyseren.

Niet lang nadat ik dat had meegemaakt, stuitte ik op een tijdschriftartikel met als titel ‘The Book That Understands Me’, (Het boek dat mij begrijpt), geschreven door Emile Cailliet, hoogleraar filosofie aan Princeton Theological Seminary.⁹ Cailliet was in zijn studententijd in Frankrijk agnost geweest. Toen hij afstudeerde, had hij zelfs nog nooit een Bijbel gezien. Toen ging hij tijdens de Eerste Wereldoorlog in dienst. ‘Ik was totaal overrompeld toen ik ontdekte hoe ontoereikend mijn opvattingen op de menselijke situatie waren’, schreef hij. ‘Wat heb je aan (...) al die filosofische studentengrappen als je vechtmaat – die op dat moment met je staat te praten over zijn moeder – pal voor je neus sterft door een kogel in zijn borst?’

Een andere kogel trof hemzelf en pas na een lang verblijf in het ziekenhuis begon hij te herstellen. Tijdens het lezen van literatuur en filosofie begon hij een merkwaardig verlangen te voelen – ‘hoe raar het ook klinkt, maar ik moet het zeggen – naar een boek dat mij begrijpen zou’. Hij kende zo’n boek niet en daarom besloot hij er zelf een samen te stellen. Hij las van alles en nog wat, en telkens wanneer hij een stukje tegenkwam dat hem bijzonder trof en ‘over mij ging’, schreef hij het zorgvuldig over in een met leer gebonden zakboekje. Terwijl de tijd verstreek en het aantal citaten groeide, begon hij steeds meer te verlangen naar het moment waarop hij het boekje van kaft tot kaft kon doorlezen. Dit was wat hij verwachtte: ‘Het zou me als het ware leiden uit angst en wanhoop, via allerlei tussenstadia, naar de hoogste uitingen van jubel en bevrijding.’

Op een dag ging hij onder een boom in zijn tuin zitten om zijn kostbare bloemlezing te bekijken. Maar hoe langer hij las, hoe

groter de teleurstelling werd. Ieder citaat herinnerde hem aan de omstandigheden waarin hij het had uitgekozen, maar het was niet meer als toen. ‘Toen zag ik dat deze onderneming gedoemd was te mislukken, simpelweg omdat het mijn eigen maaksel was.’

Bijna op datzelfde moment kwam zijn vrouw thuis na een wandeling met hun baby in een kinderwagen. Zij had een Franse bijbel bij zich, die zij gekregen had van een dominee die ze onderweg was tegengekomen. Cailliet nam het boek en sloeg het open bij de evangeliën. Hij las door tot diep in de nacht. Het besef begon hem te dagen: ‘En zie, terwijl ik ze [de evangeliën] doorkeek, begon degene die daarin sprak en handelde, voor mij te leven. (...) Dit is het boek dat mij begrijpen zou.’¹⁰

Toen ik dat artikel las, besepte ik dat mij hetzelfde was overkomen. Hoewel ik al jong geloofde dat de Bijbel het woord van de Heer is, had ik de Heer van het woord nog niet persoonlijk ontmoet. Toen ik de evangeliën las, werd hij werkelijkheid voor mij. Dertig jaar later heb ik in mijn kerk in New York het hele boek Marcus doorgepreekt, in de hoop dat nog veel meer mensen op die manier Jezus zouden vinden in de evangeliëverhalen.

Die preken vormen de inspiratie voor dit boek, dat ik de lezer aanbied met hetzelfde oogmerk.

Deel 1

DE KONING

De identiteit van Jezus

Hoofdstuk 1

De dans

Het begin van het evangelie van Jezus Christus, Zoon van God. Het staat geschreven bij de profeet Jesaja: ‘Let op, ik zend mijn bode voor je uit, hij zal een weg voor je banen. Luid klinkt een stem in de woestijn: “Maak de weg van de Heer gereed, maak recht zijn paden!”’ Dit gebeurde toen Johannes de Doper naar de woestijn ging en de mensen opriep zich te laten dopen en tot inkeer te komen.

(Marcus 1:1-4)

Marcus verspilt geen tijd met het vaststellen van zijn onderwerp. Meteen stelt hij zonder omwegen dat Jezus de ‘Christus’ is en de ‘Zoon van God’. *Christos* was een Grieks woord voor ‘een gezalfde koninklijke figuur’. Het was een ander woord voor de ‘messias’, degene die Gods heerschappij op aarde zou komen vestigen en Israël zou redden van alle onderdrukkers en van alle problemen. Niet maar *een* koning, maar *de* Koning.

Maar Marcus noemt Jezus niet alleen ‘Christus’; hij gaat nog verder. ‘Zoon van God’ is een verbluffend gedurfde titel, die veel verder gaat dan populaire voorstellingen over de messias uit die tijd. Het is een regelrechte aanspraak op goddelijkheid. En daarmee zet Marcus alles op het spel en voert hij de allerhoogste prentie. Hij citeert de profetie van Jesaja en beweert zodoende dat Johannes de Doper de vervulling is van de ‘stem’ in de woestijn. Johannes wordt gelijkgesteld met degene die ‘de weg van de Heer gereed’ zou maken en daaruit vloeit onvermijdelijk voort dat hij

Jezus gelijkstelt met de Heer zelf, met de almachtige God. De Heer God; de langverwachte goddelijke Koning die zijn volk zou komen redden; en Jezus – op een of andere manier zijn zij één en dezelfde.

Marcus verwortelt Jezus met deze gewaagde bewering zo diep mogelijk in het aloude geloof van Israël. Het christendom, zo zegt hij stilzwijgend, is niet iets volkomen nieuws. Jezus is de vervulling van alle verlangens en visioenen van de profeten in de Bijbel en hij is degene die komen zal om hemel en aarde te regeren en te vernieuwen.

De dans van de werkelijkheid

Na deze aankondiging wordt Jezus door Marcus opgevoerd in een opvallend schouwspel waarin we meer te weten komen over zijn identiteit:

In die tijd kwam Jezus vanuit Nazaret, dat in Galilea ligt, naar de Jordaan om zich door Johannes te laten dopen. Op het moment dat hij uit het water omhoogkwam, zag hij de hemel openscheuren en de Geest als een duif op zich neerdalen, en er klonk een stem uit de hemel: ‘Jij bent mijn geliefde Zoon, in jou vind ik vreugde.’

(Marcus 1:9-11)

Dat de Geest van God getekend wordt als een duif, is voor ons niet erg opvallend, maar in de dagen van Marcus was het zeer zeldzaam. Er is in de heilige geschriften van het jodendom maar één plaats waar de Geest van God met een duif wordt vergeleken en dat is in de targoem, de Aramese vertaling van de Hebreeuwse Bijbel die de Joden in de tijd van Marcus lazen. In het scheppingsverhaal staat dat de Geest over de wateren *zweefde*. Het

Hebreeuwse werkwoord betekent ‘fladderen’: de Geest fladderde over de wateren. Om dit pakkende beeld uit de verf te laten komen vertaalden de rabbi’s deze passage, Genesis 1:2, voor de targoem als volgt: ‘En de aarde was vormeloos en leeg, en duisternis lag over de afgrond, en de Geest van God fladderde over de wateren *als een duif*, en God sprak: “Laat er licht zijn.”’ Er zijn drie partijen betrokken bij de schepping van de wereld: God, Gods Geest, en Gods Woord, waardoor hij schept. Dezelfde drie partijen zijn aanwezig bij de doop van Jezus: de Vader, die de stem is; de Zoon, die het Woord is; en de Geest, die fladdert als een duif. Marcus verwijst met opzet terug naar de schepping, naar het allereerste begin van de geschiedenis. Net zoals de oorspronkelijke schepping het plan van de drie-enige God was, zegt Marcus, zo is de verlossing van de wereld, de redding en vernieuwing van alle dingen die nu begint met de komst van de Koning, ook het plan van de drie-enige God.

Dat is wat Marcus doet met zijn tekening van Jezus’ doop. Maar waarom is het belangrijk dat schepping en de verlossing beide het werk zijn van een drie-eenheid, één God in drie personen?

De christelijke leer van de drie-eenheid is een mysterie en een uitdaging voor het verstand. De triniteitsleer houdt in dat God één God is die van eeuwigheid bestaat in drie personen. Dat is geen tritheïsme, waarbij drie goden in harmonie met elkaar samenwerken; het is ook geen unitarisme, waarbij God nu eens deze en dan weer die vorm aanneemt, maar waarbij die vormen toch niet meer dan verschillende manifestaties van één God zijn. Triniteitsdenken is anders, en stelt dat er één God is in drie personen die elkaar kennen en liefhebben. Gods eenheid is niet fundamenteler dan zijn drieheid, en zijn drieheid niet fundamenteler dan zijn eenheid.

Wanneer Jezus uit het water komt, omhult en bekleedt de Vader hem met woorden van liefde: ‘Jij bent mijn geliefde Zoon, in jou vind ik vreugde.’ De Geest bekleedt hem daarbij met macht. Dat is precies wat er van alle eeuwigheid binnen de drie-eenheid gebeurt. Marcus gunt ons een blik in het hart van de werkelijkheid, de zin van het leven, het wezen van hemel en aarde. Volgens de Bijbel eren de Vader, de Zoon en de Geest elkaars grootheid. In het gebed van Jezus dat in Johannes’ evangelie is opgetekend zegt hij: ‘Ik heb op aarde uw grootheid getoond door het werk te volbrengen dat u mij opgedragen hebt. Vader, verhef mij nu tot uw majesteit, tot de grootheid die ik bij u had voordat de wereld bestond’ (Joh. 17:4-5). Elke persoon van de drie-eenheid eert de grootheid van de andere personen. Het is een dans.

Om met mijn favoriete schrijver C.S. Lewis te spreken: ‘In het christelijk geloof is God niet een statisch ding (...) maar een dynamische, pulserende activiteit, een leven, welhaast een soort drama. Of met eerbied gezegd, bijna een soort dans.’¹¹ Cornelius Plantinga, een theoloog, werkt dit verder uit in verband met wat de Bijbel zegt over de Vader, de Zoon en de Geest die elkaars grootheid eren: ‘De personen binnen God verhogen elkaar, hebben omgang met elkaar en voegen zich naar elkaar. (...) Elke goddelijke persoon bergt de beide andere in het centrum van zijn wezen. In een constante beweging van toenadering en bevestiging omhult en omsluit elke persoon de beide andere. (...) Gods innerlijk bestaan stroomt [dus] over van aandacht voor anderen.’¹²

Je prijst de grootheid van iets als je het mooi vindt om wat het van zichzelf is. De schoonheid ervan dwingt je om het te eren, je verbeelding erdoor te laten vangen. Mij is dat overkomen met Mozart. Ik beluisterde Mozart als student om een tien te halen voor het herkennen van muziek. Voor een goede baan had

je goede cijfers nodig, dus eigenlijk luisterde ik naar Mozart om er geld aan te verdienen. Maar nu wil ik mijn geld juist met alle plezier uitgeven om naar Mozart te kunnen luisteren, niet langer omdat ik het nuttig vind, maar omdat het mooi is van zichzelf. Het is niet langer een middel tot een doel.

En als je iemand anders op deze manier mooi vindt, dan wil je diegene onvoorwaardelijk dienen. Als je zegt: ‘Ik zal er voor je zijn, zolang het mij maar iets oplevert’, bewijs je anderen niet echt een dienst; je gebruikt hen dan ten dienste van jezelf. Het draait dan niet om hen; je maakt gebruik van hen, zodat jij het middelpunt bent en alles om jou draait.

Er zijn natuurlijk veel mensen die onzelfzuchtig en plichtsgetrouw *lijken* doordat ze gewoon geen nee kunnen zeggen: ze zeggen altijd ja, dus worden ze gebruikt. Iedereen zegt: ‘Wat ben je toch goed voor anderen en wat doe je veel voor anderen, je moet echt eens om jezelf gaan denken.’ Maar sta eens stil bij mensen die geen grenzen stellen en die mensen over zich heen laten lopen, die zich laten gebruiken en geen nee kunnen zeggen – zouden ze dat doen uit liefde voor anderen? Natuurlijk niet, het is een *behoefte* – ze zeggen steeds ja uit angst of lafheid. Dat heeft niets te maken met de grootheid van anderen eren. De grootheid van anderen eren betekent onvoorwaardelijke dienstbaarheid, niet omdat het iets oplevert, maar alleen uit liefde en waardering voor wie ze werkelijk zijn.

De Vader, de Zoon en de Geest plaatsen steeds de beide anderen in het middelpunt, in bewondering en dienstbaarheid. En omdat de Vader, de Zoon en de Geest elkaar in liefde eren, is God oneindig diep gelukkig. Denk hier eens over na: als je iemand ontmoet voor wie je bewondering voelt, voor wie je alles zou willen doen, en dan ontdekt dat die ander hetzelfde voelt voor jou, geeft dat dan geen goed gevoel? Dat is schitterend! Op die

manier geniet God van eeuwigheid af. De Vader, de Zoon en de Geest overstelpen elkaar met liefde en vreugde en bewondering en zo dienen zij elkaar. Onophoudelijk zoeken zij elkaars glorie, en zo is God onophoudelijk gelukkig. En als het waar is dat deze wereld door deze drie-enige God geschapen is, dan is de hoogste werkelijkheid een dans.

‘Of dit alles nu van belang is?’ schrijft Lewis. ‘Het is belangrijker dan wat ook ter wereld. Die gehele dans, dat hele drama of patroon van drie-Persoonlijk leven, moet zich in ieder mens voltrekken (...). [Vreugde, kracht, vrede, eeuwig leven] zijn een grote fontein van kracht en schoonheid, die uit het hart van de werkelijkheid omhoog spuit.’¹³ Waarom houdt Lewis dat beeld van een dans aan? Een egocentrisch leven is een stilstaand leven; het is statisch, niet dynamisch. Een egocentrisch iemand wil het middelpunt zijn waar al het andere omheen draait. Misschien help ik anderen, misschien heb ik vrienden; misschien word ik verliefd, zolang het maar niet in mindering komt op mijn persoonlijke belangen en als het mijn behoeften maar vervult. Misschien geef ik zelfs wel aan de armen – zolang het mij maar een goed gevoel over mezelf geeft en niet te veel ten koste van mijn levensstijl gaat. Egocentrisme betekent dat al het andere middel tot een doel wordt. En dat doel, dat zonder meer vaststaat, is alles wat ik wil en leuk vind, mijn belang boven dat van anderen. Ik wil best plezier maken met mensen, wil best met ze praten, maar uiteindelijk draait alles om mij.

Als iedereen zegt: ‘Nee, jij draait om *mij!*’ – wat gebeurt er dan? Stel je eens vijf of tien of honderd mensen samen op een podium voor, die allemaal in het middelpunt willen staan. Dan staan ze daar maar en zeggen tegen de anderen: ‘Jij beweegt om mij heen.’ En niemand bereikt iets, de dans wordt gevaarlijk, zo niet onmogelijk.

De drie-eenheid is precies het tegenovergestelde. De Vader, de Zoon en de Geest zetten niet zichzelf in het middelpunt; hun wezenlijke kenmerk is *wederzijdse, schenkende liefde*. Geen van de personen in de drie-eenheid wil dat de beide andere om hem draaien; elk draait juist vrijwillig om de beide andere heen.

Meedansen

Als dit de hoogste werkelijkheid is, als de God die het heelal schiep zó is, dan zindert en barst deze werkelijkheid van levendmakende, heerlijke consequenties voor ons. *Als deze wereld door een drie-enige God geschapen is, dan draait alles in het leven eigenlijk om liefdesrelaties.*

Weet je, verschillende godsbeelden hebben verschillende consequenties. Als er geen God is – als ons bestaan een zaak is van blind toeval, puur gevolg van natuurlijke selectie – dan is wat jij en ik liefde noemen niet meer dan een chemische werking in de hersenen. Evolutiebiologen zeggen dat alles in ons er alleen maar is, omdat onze voorouders het nodig hadden om hun genetische code zo goed mogelijk door te kunnen geven. Ervaar je liefde, dan komt dat alleen maar doordat die combinatie van chemische stoffen jou in staat stelt om te overleven en jouw lichaamsdelen laat doen wat ze moeten doen om je genetische code door te kunnen geven. Meer stelt liefde niet voor: het is een kwestie van chemie. Als God daarentegen wel bestaat, maar slechts één persoon is, dan is er een tijd geweest dat God geen liefde was, namelijk voordat God de wereld schiep, toen er maar één goddelijke persoon was, want liefde kan alleen in een relatie bestaan. Als de wereld en haar bewoners door zo'n unitarische God geschapen waren, dan zou deze God in zijn diepste wezen geen liefde zijn. Mogelijk wel macht en grootheid, maar geen liefde. Maar als de ultieme werkelijkheid zonder einde en zonder begin, van alle eeuwigheid een

gemeenschap is van personen die elkaar kennen en liefhebben, dan draait de hoogste werkelijkheid om liefdesrelaties.

Waarom zou een drie-enige God een wereld scheppen? In geval van een unitarische God zou je kunnen zeggen: 'Hij schiep de wereld om zo wezens te verkrijgen die hem liefde en eer bewijzen, en dat zou hem dan vreugde bezorgen.' Maar de drie-enige God was al vol vreugde – en liefde ontving hij al binnen zichzelf, in een veel zuiverder, krachtiger vorm dan wij mensen hem ooit kunnen geven. Waarom schiep hij ons dan? Daarop is maar één antwoord mogelijk. Hij moet ons geschapen hebben niet om vreugde te *krijgen*, maar om die te *geven*. Hij moet ons hebben geschapen om ons ten dans te vragen, om te zeggen: als jij mijn grootheid eert, als jij mij in het middelpunt van je leven plaatst, als jij mij mooi vindt om wie ik van mezelf ben, dan voer ik jou mee in de dans, want je bent ervoor gemaakt. Je bent niet maar gemaakt om in mij te geloven of om een spiritueel mens te zijn, niet alleen maar om te bidden en een beetje inspiratie te krijgen wanneer het tegenzit. Je bent geschapen om mij in het middelpunt van heel je leven te zetten, om alle dingen te zien vanuit je relatie tot mij. Daarom draait die dans.

Dans je mee of geloof je alleen maar dat er ergens wel een God is? Dans je mee of bid je alleen tot God in geval van nood? Dans je mee of ben je op zoek naar iemand die jou in het middelpunt zet? Als het leven een goddelijke dans is, dan is meedansen het allerbelangrijkste wat er is. Je bent er geknipt voor. *Je bent gemaakt om mee te dansen in een goddelijke dans, de dans van de drie-eenheid.*

Dansend ten strijde

Onmiddellijk na zijn doop komt Jezus in de woestijn terecht.

Marcus schrijft:

Meteen daarna dreef de Geest hem de woestijn in. Veertig dagen bleef hij in de woestijn, waar hij door Satan op de proef werd gesteld. Hij leefde er te midden van de wilde dieren.
(Marcus 1:12-13)

Marcus laat hier in een paar zinnen zien dat de hoogste werkelijkheid weliswaar een dans is, maar dat we de werkelijkheid zullen beleven als een strijd.

Marcus verweeft zijn verhaal hier met de geschiedenis die hij met zijn lezers gemeenschappelijk had, door parallellen te trekken tussen de Hebreeuwse Bijbel en het leven van Jezus. In Genesis: de Geest zweeft over het water, God roept de wereld tot aanzijn, de mensheid wordt geschapen en de geschiedenis gaat van start. Wat gebeurt er direct daarna? Satan verleidt de eerste mensen, Adam en Eva, in de tuin van Eden.

Nu, hier in Marcus: de Geest, het water, God spreekt, een nieuwe mensheid, de geschiedenis verandert, en onmiddellijk gaat het patroon verder met Satan die Jezus probeert te verleiden in de woestijn. Marcus' woordkeus is indringend; hij zegt dat Jezus leefde 'te midden van de wilde dieren'. In de tijd toen Marcus zijn evangelie schreef, werden er christenen voor de wilde dieren gegooid. Het is niet vreemd dat veel christenen die in leven bleven, in de verleiding kwamen om aan hun geloof te twifelen, om hun toewijding aan God te verdoezelen. Maar hier zien zij Jezus, net als Adam, adembenemend dicht bij God staan, en toch moet hij op eigen kracht het hoofd bieden aan bedreiging.

De woestijn is namelijk niet per ongeluk een zijspoor waarop moeilijkheden ontstaan – *het is een slagveld*. Verleiding is niet onpersoonlijk – er is een echte vijand die van verleiding zijn werk

heeft gemaakt. Marcus ziet Satan als een realiteit, niet als een mythe. Dit gaat er natuurlijk niet in bij een hedendaagse cultuur die sceptisch is over het bovennatuurlijke, en al helemaal over het demonische. Voor ons is Satan als personificatie van het kwaad een overblijfsel van een voorwetenschappelijke, bijgelovige samenleving. Hij is vandaag slechts een symbool, een ironische manier om eigen verantwoordelijkheid voor het kwaad af te schuiven. Maar als je in God gelooft, in een persoonlijk, bovennatuurlijk goed wezen, dan is het volkomen redelijk om te geloven dat er ook persoonlijke, bovennatuurlijke slechte wezens bestaan. In de Bijbel ontdekken we dat er zeer reële krachten van het kwaad in de wereld werkzaam zijn en dat die krachten ontzettend complex en intelligent zijn. Satan, de voornaamste van die krachten, verleidt ons om de dans de rug toe te keren. Dat zien we gebeuren met Adam in de tuin van Eden, en opnieuw met Jezus in de woestijn.

In de tuin kreeg Adam te horen: ‘Gehoorzaam mij met betrekking tot die boom – eet niet van de boom van de kennis van goed en kwaad, of je zult sterven.’ Waarom was dat verleidelijk? Zoals ik zei, God schiep ons zo, dat ons leven om hem zou draaien, dat wij hem in het middelpunt zouden zetten. Wanneer God zegt: ‘Eet niet of je zult sterven’, wat is dan onze eerste reactie? ‘Waarom?’ Maar God legt niet uit waarom; als je God zou gehoorzamen omdat je begrijpt wat hij doet en je het nut ervan inziet, dan zou je stilstaan. Dan zou je zeggen: ‘Oké, dat is zinnig. Ik begrijp waarom ik moet gehoorzamen en niet van die boom mag eten. Logisch, natuurlijk.’ God zou dan een middel tot een doel zijn, geen doel in zichzelf.

God zei: ‘Eet niet van die boom, omdat je mij liefhebt – gewoon omdat ik het zeg. Om met mij in relatie te staan. Gehoorzaam mij met betrekking tot die boom, en je zult leven.’ Maar Adam

gehoorzaamde niet. Hij en Eva zijn gezakt voor deze proef; en sindsdien zakt de hele mensheid steeds weer voor die proef. Satan houdt nooit op om ons op de proef te stellen. Hij zegt: ‘Dat hele idee van schenkende liefde, waarbij je jezelf volledig kwetsbaar maakt en je leven om andere mensen laat draaien – dat gaat nooit werken.’

Wat er met Jezus in de woestijn gebeurde, kwam op hetzelfde neer. Marcus zegt niet welke verleiding Jezus onderging, maar Matteüs wel. In zijn verhaal (in Mat. 4:1-11) staat ten diepste dat Satan probeert Jezus te verleiden om zijn baan om de Vader en de Geest en ook om ons heen te verlaten. Om ervoor te zorgen dat alles en iedereen om hem draait en zichzelf veilig te stellen. En die verleiding houdt natuurlijk niet op in de letterlijke woestijn: zijn hele verdere leven lang wordt Jezus door Satan aangevallen, en de aanval bereikt zijn hoogtepunt in een andere tuin, de tuin van Getsemane, de grote tegenhanger van de tuin van Eden.

We kijken naar Adam en Eva en zeggen: ‘Wat een dwazen – waarom luisterden ze naar Satan?’ Toch weten we dat Satans leugens nog steeds in ons hart leeft, want we zijn bang om op God te vertrouwen – en eigenlijk om überhaupt op een ander te vertrouwen. We staan stil, omdat Satan zegt dat dat moet – dat is zijn tactiek.

Maar God heeft ons niet zonder verdediging gelaten. God zei tegen Jezus: ‘Gehoorzaam mij met betrekking tot die boom’ – al was de boom deze keer een kruis – ‘en je zult sterven.’ En Jezus deed het. Hij is je voorgegaan, in het heetst van een zeer reële strijd, om je mee te trekken in de hoogste werkelijkheid van de dans. Hij is gekomen om dat wat hij van eeuwigheid geniet, aan jou aan te bieden. En soms, wanneer je midden in het gevecht zit, wanneer je met verleiding en verwonding en verzwakking te kampen hebt, zul je diep vanbinnen dezelfde woorden horen

klinken die Jezus hoorde: 'Jij bent mijn geliefde kind – *jou* heb ik lief; in jou vind ik vreugde.'

Hoofdstuk 2

De roeping

Jezus ging naar Galilea, waar hij Gods goede nieuws verkondigde. Dit was wat hij zei: ‘De tijd is aangebroken, het koninkrijk van God is nabij: kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws.’
(Marcus 1:14-15)

De eerste keer dat we in Marcus’ evangelie de stem van Jezus horen klinken, zegt hij: ‘Kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws!’ Het woord *inkeer* betekent hier ‘koerswijziging’ of ‘afkeer’. In de Bijbel verwijst het specifiek naar een afkeer van dingen die Jezus haat naar dingen die hij liefheeft. Het Griekse woord *euangelion*, dat vertaald wordt met ‘goed nieuws’ of ‘blijde boodschap’, is een combinatie van *angelos*, het woord voor iemand die nieuws komt brengen, en het voorvoegsel *eu-*, dat ‘vreugdevol’ betekent. *Evangelie* betekent ‘nieuws dat blijdschap brengt’. In de tijd van Marcus was het een gangbaar woord, maar het had geen religieuze betekenis. Het werd gebruikt voor nieuws van historische betekenis en van betekenis voor ieders leven, dit in onderscheid met gewoon, alledaags nieuws.

Zo is er een oude Romeinse inscriptie uit ongeveer dezelfde tijd als van Jezus en Marcus. De eerste woorden zijn: ‘Begin van het evangelie van Caesar Augustus’. Het is het verhaal over de geboorte en de kroning van deze Romeinse keizer. Een evangelie was nieuws over een gebeurtenis waardoor de dingen blijvend

zouden veranderen. Dat kon een troonsbestijging zijn, het kon ook een overwinning zijn. Toen Griekenland door Perzië werd aangevallen en de Grieken grote overwinningen behaalden bij Marathon en Salamis, stuurden ze herauten (of evangelisten) die het goede nieuws in de steden verkondigden: ‘We hebben voor u gestreden, we hebben gewonnen, en nu zijn jullie niet langer slaaf, jullie zijn vrij.’ Een evangelie is een aankondiging van een historisch voorval, iets wat voor jou gedaan is en een ander iemand van je maakt.

En hier zie je precies het verschil tussen het christendom en alle andere religies, inclusief religieeloosheid. Andere religies zijn in wezen goede raad; het christendom is in wezen goed nieuws. Andere religies zeggen: ‘Dit moet je doen om duurzaam verbonden te worden met God; zo moet je leven om toegang tot God te verdienen.’ Maar het evangelie zegt: ‘Dit is wat er in de geschiedenis gedaan is. Zo leefde Jezus en zo stierf hij om de toegang tot God voor jou te verdienen.’ Het christendom is compleet anders. Het is vreugdevol nieuws.

Hoe voelt het als je goede raad krijgt, zodat je weet wat je moet doen? Iemand zegt: ‘Dit is de liefde die je moet hebben, of de integriteit die je moet hebben’, en wellicht tekenen ze je een hoge moraal voor ogen met een verhaal over een of andere grote held. Maar wat voel je bij het horen van dat verhaal? Inspiratie, jazeker. Maar is dat ook het gevoel van de mensen die herauten horen aankondigen dat de overwinning is behaald? Is dat het gevoel dat alle lasten van je afgevallen zijn? Is dat het gevoel dat er iets groots voor je gedaan is en jij geen slaaf meer bent? Natuurlijk niet. Het drukt je juist neer: dit moet ik doen. Het is geen evangelie. Het evangelie is dat God zich met je verbindt, niet op grond van wat jij hebt gedaan (of nagelaten), maar op basis van wat Jezus voor jou heeft gedaan, in de geschiedenis. En daardoor is het iets abso-

luut anders dan iedere andere religie of levensbeschouwing.

Jezus zegt: 'Het koninkrijk van God is nabij: kom tot inkeer en hecht geloof aan dit goede nieuws!' Wat is het goede nieuws van het koninkrijk van God? In het boek Genesis zien we, in de eerste twee hoofdstukken, dat we geschapen waren om te leven in een wereld waarin alle relaties gaaf zijn – volmaakt in psychologisch en sociaal opzicht – omdat God er de Koning was. Maar in hoofdstuk 3 van Genesis krijgt dit verhaal een vervolg: wij hebben er ieder voor gekozen om onze eigen koning te zijn. Wij zijn de egocentrische weg op gegaan. En egocentrisme is verwoestend voor relaties. Er is niets waar je zo'n vervelend (of oninteressant) mens van wordt als van zelfvoldaanheid: hoe ik me voel, hoe het met mij gaat, hoe mensen mij bejegenen, of ik wel mezelf bewijs, of ik succes heb, of ik een mislukkeling ben, of ik wel rechtvaardig behandeld word. Zelfvoldaanheid betekent dat we stilstaan; niets veroorzaakt meer desintegratie. Waarom is er oorlog? Klassenstrijd? Waarom vallen gezinnen uit elkaar? Waarom lopen onze relaties steeds weer stuk? Het komt door de duisternis van egocentrisme. Wanneer we zelf in het middelpunt proberen te komen, zelf koning willen zijn, dan valt alles in duigen: lichamenteel, sociaal, geestelijk en psychologisch. We hebben de dans de rug toegekeerd. Maar we zouden er allemaal weer in opgenomen willen worden. Dit verlangen is terug te vinden in de legendes van vele culturen, en al zijn het allemaal verschillende verhalen, ze hebben een gemeenschappelijk thema: er zal een ware koning terugkomen die de draak verslaat, hij zal ons wakker kussen uit onze doodsslaap, hij zal ons bevrijden uit onze gevangenis in de toren, hij zal ons weer laten meedansen. Er zal een ware koning terugkomen om alles te herstellen en de hele wereld te vernieuwen. Het goede nieuws van het koninkrijk van God is dit: die ware Koning is Jezus.

Ik moet denken aan een zin uit *In de ban van de ring* van Tolkien: ‘De handen van de koning zijn de handen van een genezer. En daaraan kan men altijd de rechtmatige koning herkennen.’¹⁴ Zoals een kind opbloeit onder het gezag van wijze en goede ouders, of een ploeg onder de leiding van een vakkundige, briljante coach, zo zal alles in je leven onder de genezende koningshanden, onder het koningschap van Jezus, beginnen te genezen. En als hij terugkomt, zal alle ellende ontmaskerd worden. Zijn terugkeer zal uitlopen op het einde van angst, lijden en dood.

Ook op dit punt is het christendom anders dan andere religies. Sommige religies beweren dat deze materiële wereld zal ophouden te bestaan, dat rechtvaardige of verlichte mensen bevrijd zullen worden en in een soort hemels, spiritueel paradijs zullen binnengaan. Andere religies zeggen dat deze materiële wereld een illusie is. Of misschien geloof je dat de aarde uiteindelijk in vlammen opgaat, wanneer de zon sterft en alles uiteenvalt alsof het nooit had bestaan. Maar het goede nieuws van het koninkrijk van God is dat de materiële wereld die God geschapen heeft, vernieuwd zal worden en dan voor eeuwig zal bestaan. Als dat gebeurt, zul je net als Juweel, de Eenhoorn aan het slot van de *Kronieken van Narnia*, zeggen: ‘Nu ben ik eindelijk thuis! Dit is mijn echte vaderland! (...) Dit is het land waar ik al mijn hele leven naar op zoek was.’¹⁵

Achter de Koning aan

Zodra Jezus in het openbaar begint te spreken over het koninkrijk van God, kiest hij twaalf mannen uit om zijn leerlingen te zijn – zijn kerngroep van vrienden en volgelingen. Marcus beschrijft de eerste van deze ontmoetingen:

Toen Jezus langs het Meer van Galilea liep, zag hij Simon en

Andreas, de broer van Simon, die hun netten uitwierpen in het meer; het waren vissers. Jezus zei tegen hen: ‘Kom, volg mij! Ik zal van jullie vissers van mensen maken.’ Meteen lieten ze hun netten achter en volgden hem. Iets verderop zag hij Jakobus, de zoon van Zebedeüs, en zijn broer Johannes, die in hun boot bezig waren met het herstellen van de netten, en direct riep hij hen. Ze lieten hun vader Zebedeüs met de dagloners achter in de boot en volgden hem.

(Marcus 1:16-20)

Jezus roept mensen op om hem onmiddellijk te volgen. Dit is uniek in de Joodse traditie. Leerlingen kozen hun rabbi's; rabbi's kozen niet hun leerlingen. Wie iets wilde leren, zocht een rabbi uit en zei dan: ‘Ik wil bij u studeren.’ Maar Marcus laat zien dat Jezus een ander soort gezag had dan een reguliere rabbi. Een relatie met Jezus heb je alleen als hij je roept.

Als Jezus tegen Simon en Andreas zegt: ‘Kom, volg mij’, geven ze meteen hun beroep als visser op en volgen ze hem. Als hij Jakobus en Johannes roept, laten ze hun vader en vrienden in de boot achter. Uit de rest van de evangeliën weten we dat deze mannen later weer gingen vissen en dat ze in contact bleven met hun ouders. Maar desondanks hakken de woorden van Jezus erin. In traditionele culturen ontleen je je identiteit aan je familie. Dus wanneer Jezus zegt: ‘Ik wil voorrang boven je familie’, is dat ingrijpend. In onze individualistische cultuur stelt het niet veel voor om je ouders vaarwel te zeggen, maar stel dat Jezus zou zeggen ‘Ik wil voorrang boven je carrière’ – *dan* is het ingrijpend. Jezus zegt: ‘Mij kennen, mij liefhebben, mij navolgen, mij dienen moet de grootste passie van je leven worden. Al het andere komt op de tweede plaats.’

Voor ons gevoel hangt er om zulke woorden een geur van fana-

tisme. Mensen in onze cultuur zijn bang voor fanatisme – en daar is inderdaad alle reden voor. Veel geweld in onze wereld wordt gepleegd door diep-religieuze mensen. En nog afgezien van zulk extremisme kent bijna iedereen wel iemand, persoonlijk of van horen zeggen, die zeer religieus is en die zich ook veroordelend, moraliserend en zelfs beledigend uitlaat. Religie wordt vandaag de dag door de meeste mensen gezien als een soort spectrum met overtuigingen. Aan het ene uiteinde heb je mensen die zeggen dat ze gelovig zijn, maar die de inhoud van hun geloof niet echt onderschrijven of naleven. Aan het andere uiteinde heb je de fanatici, mensen die *te* religieus zijn, overdreven gelovig en overdreven ijverig. Wat is de oplossing voor fanatisme? Veel mensen zeggen: ‘Waarom niet gewoon de gulden middenweg? Alles op zijn tijd en alles met mate. Niet te ijverig en ook niet te vrijblijvend. Niet links, niet rechts, maar precies in het midden.’

Is dat de manier waarop het christendom werkt? Preekt Jezus ‘Alles met mate’? In Lucas’ evangelie zegt hij tegen een grote menigte: ‘Wie mij volgt, maar niet breekt met zijn vader en moeder en vrouw en kinderen en broers en zusters, ja zelfs met zijn eigen leven, kan niet mijn leerling zijn’ (Luc. 14:26). Hoezo matiging? Jezus zegt: ‘Wie mij volgt’. Hij zegt niet tegen de menigte: ‘Hoor eens, de meesten van jullie kunnen het rustig aan doen, maar ik heb een paar flinke mannen en vrouwen nodig die echt helemaal voor dat leerlingschap willen gaan.’ Hij zegt: ‘Wie mij volgt’, *wie dan ook*. Hij hanteert geen dubbele maatstaf. ‘Wil je ook maar iets met mij te maken hebben, dan moet je breken met je vader en moeder, vrouw en kinderen, broer en zus en zelfs met je eigen leven, anders kun je mijn leerling niet zijn.’ Dat betekent het volgen van Jezus.

Waarom spreekt hij over ‘breken’ – of ‘haten’ zoals er letterlijk staat? Op diverse andere plaatsen zegt Jezus dat je zelfs je vijand